

Advies betreffende kinderarbeid in de mediasector

Situering

De SARC – Sectorraad Media besloot op eigen initiatief om zich te buigen over het onderwerp kinderarbeid in de mediasector. Er wordt in dit advies gefocust op een aantal bezorgdheden die vandaag spelen bij de leden op vlak van het inzetten van kinderen in de media. Meer in het bijzonder wordt de regelgeving inzake kinderarbeid onder de loep genomen in het licht van het hedendaagse medialandschap. Dit advies betreft enkel economische activiteiten: wanneer *influencers* helemaal geen inkomsten verwerven middels hun content is de situatie vergelijkbaar met andere hobby's en is er dan ook geen bezwaar. Hierbij werden er drie overkoepelende thema's geïdentificeerd: (1) De berekening van de toegelaten werkuren, (2) kindvloggers en het verbod op kinderarbeid en (3) het ongelijke speelveld tussen kinderen in de traditionele media en op videoplatformen. Deze worden besproken na een korte toelichting van de relevante wetgeving.

Wat kindvloggers betreft, dient er alvast opgemerkt te worden dat er de laatste jaren reeds vanuit verschillende hoeken initiatieven zijn gekomen m.b.t. *social media influencers*. Deze hebben tot nog toe steeds betrekking gehad op de specifieke problematiek van commerciële communicatie door *influencers*. Zo kwamen er in 2018 de aanbevelingen voor *influencers* vanwege het Communicatie Centrum, die weldra zullen worden geüpdatet.¹ Op dit moment wordt er op Vlaams niveau ook gewerkt aan een gedragscode voor *influencers*. Daarnaast werd op 14 december 2021 het Content Creator Protocol (CCP) van de VRM gepubliceerd. Het protocol behandelt drie thema's: commerciële communicatie, minderjarigen en haatspraak. De sectorraad stelt vast dat er in het protocol geen aandacht werd geschonken aan de problematiek van kinderarbeid in hoofde van *influencers*. Tot slot wordt er op federaal niveau ook nog gewerkt aan een wetsvoorstel omtrent bescherming van minderjarige *influencers*. De Sectorraad Media hoopt dat zijn advies ook hier een nuttige insteek kan leveren. Daarnaast hoopt de raad dat de Vlaamse minister van Media de bezorgdheden uit dit advies meeneemt in zijn contacten met federale collega's en betreffende de Vlaamse gelegenheden deze bezorgdheden meeneemt in zijn eigen beleidsinitiatieven.

¹

https://www.jep.be/sites/default/files/rule_recommendation/aanbevelingen_van_de_raad_voor_de_reclame_online_influencers_nl.pdf.

Tot slot raadt de sectorraad aan om op Vlaams niveau niet enkel op het aspect van commerciële communicatie te focussen wanneer het over *influencers* gaat, maar om deze thematiek breder te benaderen.

Wetgeving

De Arbeidswet van 16 maart 1971 gaat uit van een principieel verbod op kinderarbeid voor minderjarigen onder de 15 jaar of voor zij die onderworpen zijn aan de voltijdse leerplicht². Enerzijds is het verboden kinderen arbeid te doen of laten verrichten. Anderzijds is ook het doen of laten uitvoeren van enige werkzaamheid buiten het kader van hun opvoeding of vorming verboden. De wet voorziet in twee uitzonderingen op dit verbod: (1) werkzaamheden die binnen het kader van de opvoeding of vorming van het kind vallen en (2) zeer uitzonderlijke werkzaamheden waarvoor een individuele afwijking werd verkregen.³ Een afwijking moet aangevraagd worden bij de Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en kan worden toegestaan voor een reeks bij wet vastgelegde activiteiten (o.a. voor kinderen die als acteur, figurant, zanger, muzikant of model deelnemen aan beeld- of klankopnamen of rechtstreekse uitzendingen voor radio of televisie, zelfs als deze reclaimedoeleinden dienen). Het verlenen van de afwijking is afhankelijk van de naleving van dwingende voorschriften inzake duurtijd, werkroostertoekenning, vergoeding etc. Het verbod op kinderarbeid wordt strafrechtelijk beteugeld en wordt gecontroleerd door de arbeidsinspectie (Toezicht op de Sociale Wetten).

Bezorgdheden

1. Berekening toegelaten werktijd: dagen versus uren

De huidige regeling stelt de producenten en de facilitaire sector voor problemen omdat kinderen vaak maar een paar uurtjes werken maar hierdoor steeds een volledige dag kwijt zijn. Een bezorgdheid in dit verband bevindt zich bij bedrijven die werken met kinderen in het kader van het inlezen van stemmen voor tekenfilms. Gelet op het feit dat dit soort activiteiten doorgaans slechts zeer beperkte tijd in beslag nemen (vaak een prestatie van een kwartier of half uur), is het niet opportuun dat de huidige wetgeving meteen hele dagen aanrekent. De Sectorraad Media is van mening dat men hier beter zou kiezen voor een systeem waar de werkelijk gepresteerde tijd in aanmerking wordt genomen. Door het optellen van uren in plaats van dagen is een betere spreiding mogelijk en genieten minderjarige acteurs meer flexibiliteit. Het huidige systeem heeft ook gevolgen op vlak van concurrentie aangezien het er in het verleden toe geleid heeft dat Nederlanders de grens overkwamen om de stemmen in te lezen. De Sectorraad Media suggereert om een uitzonderings-KB te voorzien voor PC 227 (TV productie), PC 303.1 (filmproductie) en voor sectorcomité 18 (Vlaamse openbare omroep), zoals dit reeds bestaat voor jeugdige werknemers. Daarin kan dan de berekening gebeuren van het maximumaantal uren per leeftijdscategorie per dag maal het maximumaantal prestaties, met behoud van de bestaande afwijking die een hoger aantal toestaat indien de arbeid niet gebeurt voor reclaimedoeleinden.

² De voltijdse leerplicht eindigt wanneer de jongere ten minste de eerste twee leerjaren van het secundair onderwijs met volledig leerplan heeft gevolgd en eindigt in elk geval op het ogenblik waarop de leeftijd van 16 jaar wordt bereikt, ongeacht of hij slaagde in deze twee leerjaren. Zie art. 6 Arbeidswet.

³ <https://werk.belgie.be/nl/themas/arbeidsreglementering/kinderarbeid>.

2. Kindvloggers en het verbod op kinderarbeid

Er zijn vandaag heel wat minderjarigen aan de slag als *influencer* via sociale media. Het werk als kindvlogger verschilt van normaal acteerwerk in die zin dat het maken van video's of foto's aanvankelijk begint als een pure hobby (onbezoldigd), maar voor een aantal kinderen (en hun families) groeit deze hobby uit tot een bron van inkomsten. Daarnaast worden video's en foto's vaak gemaakt in hun thuisomgeving en georganiseerd met behulp van de ouders. Dit leidt tot vragen en moeilijkheden bij het toepassen van de wetgeving op dit recente fenomeen. Gaat het hier om kinderarbeid? Zo ja, kunnen kindvloggers beroep doen op de afwijkingen van het verbod op kinderarbeid? Er zijn de voorbije jaren verschillende parlementaire vragen hieromtrent gesteld. Hieruit blijkt dat 'kidfluencers' wel degelijk onder het verbod op kinderarbeid kunnen vallen indien ze op regelmatige en herhaaldelijke basis tegen vergoeding producten aanprijzen op sociale media (= feitenkwestie).⁴ Indien dit het geval is, moeten zij een individuele afwijking aanvragen (i.e. toestemming tot kinderarbeid) die wordt behandeld door de Arbeidsinspectie - Toezicht op de Sociale Wetten van de FOD WASO. De arbeidsinspectie is eveneens bevoegd om controle te doen op mogelijke inbreuken inzake kinderarbeid.

Art. 7.2. van de Arbeidswet stelt dat het betreffende werk geen negatieve invloed mag hebben op de ontwikkeling van het kind. De sectorraad is van mening dat deze vereiste bijzondere aandacht verdient in het licht van kindvloggers. Een eerste reden hiervoor is het feit dat er met het maken van dit soort content significante inkomsten vergaard kunnen worden, wat kan leiden tot druk (vanwege familieleden) op kinderen. Ten tweede vergt het op regelmatige basis (vaak dagelijks/wekelijks) maken van online content een hoge mate aan creativiteit van de betreffende kinderen. Ze moeten steeds met nieuwe ideeën komen die dan liefst ook nog eens opgepikt moeten worden door de algoritmes van de platformen (*creator burnouts*).⁵

Het feit dat er bij 'kidfluencers' vaak een gebrek is aan een arbeidscontract wordt soms ingeroepen als argument om te stellen dat het hier niet om kinderarbeid gaat. Een eerste bedenking hierbij is of de sociale mediaplatformen beschouwd kunnen worden als werkgevers ingeval zij hun gebruikers uitbetalen (bv. YouTube Partner Programme). Los daarvan dient er zelfs niet altijd sprake te zijn van een gezagsverhouding om te kunnen spreken van kinderarbeid. Elke werkzaamheid die buiten het kader valt van de opvoeding of vorming van het kind wordt aanzien als kinderarbeid. 'Werkzaamheid' is een breder begrip dan 'arbeid': 'arbeid' verwijst naar de arbeidsprestaties die iemand verricht onder het gezag van een ander persoon krachtens een arbeidsverhouding; 'werkzaamheid' moet worden opgevat als de activiteit om iets te verrichten, te verkrijgen of tot stand te brengen, dat van enig nut is in het kader van het regulier maatschappelijk productieproces, als taak opgelegd door anderen of door zichzelf, ongeacht of men daarbij onder gezag handelt of niet. Kinderen die zich t.o.v. bedrijven engageren om, in ruil voor bepaalde voordelen, op regelmatige basis foto's of filmpjes van zichzelf met een bepaald product te plaatsen op sociale media, verrichten vanuit juridisch oogpunt een 'werkzaamheid' zoals bedoeld bij artikel 7.1 van de arbeidswet.⁶

⁴ Zie <https://www.lachambre.be/QRVA/pdf/55/55K0025.pdf>, p. 399; <https://www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=qrva&language=nl&cfm=qrvaXml.cfm?legislat=55&dossierID=55-B016-1145-0320-2019202002445.xml>.

⁵ Zie bv. de Nederlandse documentaire 'Mijn dochter de vlogger' (NPO3), https://www.npo3.nl/mijn-dochter-de-vlogger/POMS_S_VPRO_15700238; <https://www.nytimes.com/2021/06/08/style/creator-burnout-social-media.html>.

⁶ <https://www.dekamer.be/QRVA/pdf/55/55K0021.pdf>, p. 319.

De Sectorraad Media merkt op dat er in de parlementaire vragen steeds gefocust wordt op het inzetten van ‘kidfluencers’ op sociale media voor reclamedoeleinden. Kinderen doen meer op videoplatforms dan commerciële communicatie voeren, naast het vloggen over hun dagelijks leven steken ze vaak ook series/formats in elkaar. Hiermee wordt er eveneens geld verdiend door de creator, vnl. door het feit dat het platform zelf reclame toont voor, tijdens of na de video. Er blijft daarbij onduidelijkheid heersen over de interpretatie van de wet in het kader van kindvloggers als entertainers/content creators.

Een andere onduidelijkheid situeert zich bij de wettelijke uitzondering op het verbod op kinderarbeid ingeval van arbeid in een *“familieonderneming waar gewoonlijk alleen bloedverwanten, aanverwanten of pleegkinderen arbeid verrichten onder het uitsluitend gezag van de vader, de moeder of de voogd”*.⁷ De sectorraad vraagt zich af of een YouTubekanaal waarbij meerdere personen van het gezin betrokken zijn, beschouwd kan worden als een ‘familieonderneming’⁸ in de zin van de arbeidswet.⁹

Uit het antwoord op een parlementaire vraag gesteld door volksvertegenwoordiger A. Vanrobaeys blijkt dat de arbeidsinspectie op 7 april 2020 nog geen aanvragen voor toelating kinderarbeid ontvangen heeft voor vloggers en *influencers* op sociale media.¹⁰ Gelet op de aanwezigheid van bezoldigde kindvloggers in België is dit opmerkelijk en kan dit duiden op een gebrek aan kennis van het wettelijk kader in hoofde van de ouders van ‘kidfluencers’ en bedrijven die met hen in zee gaan. Daarnaast kan men zich vragen stellen bij de mogelijkheid van handhaving in dergelijke omstandigheden: hoe kunnen kinderen hun beschermingsrechten uitoefenen, gelet op de betrokkenheid van hun ouders en de huiselijke setting? Er is nood aan een proactieve handhaving met het oog op een effectief toezicht door de arbeidsinspectie, niet louter naar aanleiding van de afwijkingsaanvragen (die momenteel ook niet gebeuren).

3. Ongelijk speelveld

De onzekerheid die er momenteel heerst rondom de toepasselijkheid van de arbeidswetgeving op ‘kidfluencers’, alsook het gebrek aan handhaving in de online omgeving, resulteren in een ongelijke behandeling van kinderen in de traditionele media en op videoplatformen. De vrijheid die er online heerst en die kinderen toelaat naar believen audiovisuele inhoud te creëren, staat in contrast met de vele beperkingen die er gelden voor kindacteurs. Kinderen die als hobby en passie acteren binnen de traditionele media, zijn niet in de mogelijkheid om meer hun ding te doen dan nu wettelijk mogelijk is. Dit kan op dit moment wel op videoplatformen zoals YouTube, maar ook jeugd met topsportstatuut geniet veel meer vrijheid. Het verbod op kinderarbeid is er om voorrang te geven aan de ontwikkeling van het kind. Aangezien topsport wordt ingebed in een opleiding is er een link met de opvoeding en onderwijs van het kind en gaat het hier bijgevolg om een bijzonder geval. De Sectorraad Media is van mening dat er voor de ongelijkheid tussen traditionele media en videoplatformen echter geen rechtvaardigingsgrond bestaat. Integendeel, het feit dat sociale media content meestal wordt opgenomen achter gesloten deuren en er in veel grotere mate een monetaire incentive aanwezig is, vergt juist meer controle in het belang van het kind. Nog een argument in het voordeel hiervan is dat wanneer kinderen in de traditionele media worden ingezet, zij doorgaans een bepaald script volgen en niet zelf de verantwoordelijkheid dragen voor de audiovisuele inhoud, dit is wel het geval voor kindvloggers. Ook dit kan een zekere mate van druk ten aanzien van het kind veroorzaken. (zie *supra* punt 2).

⁷ Art. 3, §1, 3° Arbeidswet.

⁸ Het Grondwettelijk Hof interpreteert ‘familieonderneming’ als een handelszaak. Zie https://www.stradalex.com/nl/sl_src_publ_jur_be/document/grondhof_1994-19.

⁹ Zie bv. <https://www.youtube.com/channel/UC-AjSjctLElM02gJZp0KqW>; <https://www.youtube.com/c/KwartierGranzier> (NL).

¹⁰ <https://www.dekamer.be/QRVA/pdf/55/55K0021.pdf>, p. 318.

De Sectorraad Media stelt vast dat er in principe dus wel regels bestaan om kinderarbeid in deze online context aan te pakken, maar door onduidelijkheden op vlak van toepasselijkheid en interpretatie van de huidige wet in het kader van dit relatief nieuwe fenomeen, alsook de gebrekkige handhaving, lijkt de productiesector in de praktijk veel strenger te worden behandeld. Tot slot wil de raad er nog op wijzen dat het belangrijk is om bij een herziening van de arbeidswet voldoende aandacht te hebben voor de verschillen tussen traditionele media en de praktijk van *influencers*. Er bestaan specifieke gevaren online die offline veel minder spelen dus een koppeling aan de realiteit is essentieel om onzekerheid te vermijden.

Namens de Sectorraad Media,

Simon Delaere, voorzitter

Maud Van de Velde, ondervoorzitter

Valerie Ansoms, secretaris